

INFORMAATIOTUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2022

Affektien ja kehollisuuden kietoumat transihmisten tietokäytännöissä

Aira Huttunen

Oulun yliopisto

aira.huttunen@oulu.fi

<https://orcid.org/0000-0001-7564-8192>

Asiasanat: affektiivisuus, informaatiokäyttäytyminen, ruumiillisuus, transukupuolisuus

Viittaaminen: Huttunen, A. (2022). Affektien ja kehollisuuden kietoumat transihmisten tietokäytännöissä. *Informaatiotutkimus*, 41(2–3), 50–53. <https://doi.org/10.23978/inf.122564>

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Esityksessä käyn läpi kehollisten ja affektiivisten kokemusten yhteen kietoutumista transihmisten tietokäytännöissä väitöskirjaprojektiani (Huttunen, 2022) varten kerätyssä aineistossa. Väitöskirjan tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, kuinka suomalaiset transihmiset kuvaavat sukupuolikokemukseen liittyviä tietokäytäntöjä, kuten tiedon kohtaamista, hakemista, luomista, jakamista, käyttöä, välttelyä ja piilottamista, keskittyen erityisesti kehollisiin tietokäytäntöihin (Olsson, 2016). Tutkimuksen teoreettinen tausta yhdistää tietokäyttäjien ja tietokäytäntöjen tutkimusta, muutosteoriaa, queer-teoriaa ja transtutkimusta.

Tutkimuksessani lähestyn affekteja ja kehollisuutta humanistisissa ja sosiaalitieteissä ymmärretyn affektiivisen käänteeseen kautta, jolla tarkoitetaan keholliseen, paikantunteeseen ja relationaaliseen subjektiiviseen keskittyvää tutkimuksellista murrosta (Koivunen, 2010). Tässä käänteessä affektiivisuus ja kehollisuus nähdään toisiinsa kietoutuneina, ja affektit ymmärretään sekä kehollisina että sosiaalisina. Feministiseen teoriaperinteeseen nojaava Ahmed (2004) väittää, että tunteet ovat paitsi kehollisia, myös sosiaalisia, koska luumme toisten ihmisten reaktioita ja tunteita heidän kehonsa kautta.

Informaatiotutkimuksen alalla affektiivisesta ja kehollisesta käänteestä on puhuttu usein erillisinä käänteinä (kts. esimerkiksi Hartel, 2019). Affektiivista käännettä on kuvattu käänteeksi kohti tutkimusta, jossa keskitytään tiedonhankkijan subjektiiviseen, emotionaaliseen kokemukseen. Tiedonhankintaa koskevissa malleissa affektit ja tunteet on usein kuvattu yksilön subjektiivisen kokemuksen kautta (esimerkiksi Dervin, 1998, ja Kuhlthau, 1991). Kehollisen käänteeseen on sanottu korostavan ihmiskehon roolia osana informaatioaktiiviteetteja (Hartel, 2019). Vaikka kehollisuutta on informaatiotutkimuksessa tarkasteltu enenevässä määrin viime vuosina, affektit ja kehollisuus ovat valtaosin pysyneet toisistaan erillisinä tarkastelun kohteina (poikkeuksena kuitenkin esim. Keitly & Leazer, 2018).

Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto

Tutkimuksen metodologia nojaa tulkitsevaan fenomenologiaan. Tutkimusaineisto koostuu 37 suomalaisen transihmisen laadullisista teema-haastatteluista, jotka toteutettiin vuosina 2013 ja 2016. Haastattelut koskivat tiedontarpeita, tiedon saamista, hankintaa, välttelyä, luomista ja jakamista omaan sukupuolikokemukseen liittyen. Lisäksi haastatteluissa käytiin läpi tietokäytäntöihin vaikuttavia tekijöitä, kuten ikä, koulutus, perhesuhteet, kulttuuriympäristö ja muut tekijät. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällön-

analyysin (Schreier, 2012) ja queer-fenomenologisen analyysin (Ahmed, 2006) avulla.

Tulokset ja pohdinta

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat kuvasivat, kuinka kehollisilla kokemuksilla ja affekteilla oli tärkeä rooli sukupuolikokemukseen kytkeytyvissä tietokäytännöissä. Keholliset kokemukset olivat transihmisille erityisen merkityksellisiä varhaisten tiedontarpeiden (Taylor, 1968) vaiheessa. Osa haastateltavista kuvasi varhaisia tiedontarpeitaan kehollisten kokemusten kautta – kuinka kehollinen epämukavuus tai dysforian kokemus toi tunteen siitä, että ”jokin on vialla.” Tämä kehollinen kokemus muotoutui tiedostetuksi tiedontarpeeksi usein sen jälkeen, kun tietoa oli kohdattu sattumalta. Kehollinen kokemus toimi tiedonhankinnan laukaisijana. Transihmisten kuvaamissa kokemuksissa affektien kautta voitiin muodostaa kehollista tietoa. Analysoidessani haastateltavien kokemuksia kehodysforiasta huomasin, että esimerkiksi ääneen liittyvä dysforia linkittyi vahvasti affektiivisiin ja sosiaalisiin kokemuksiin, ja nämä kokemukset muokkasivat itseymmärrystä transsukupuolisuuden kokemuksesta. Samoin esimerkiksi sukupuoliseen ilmaisuun, kuten pukeutumiseen, liittyvissä kokemuksissa kehollisuutta ja affektiivisuutta ei voinut erottaa toisistaan. Sukupuoleen liittyvää ilmaisua määrittivät paitsi omat tunteet ja keholliset kokemukset, myös sosiaalinen ilmapiiri.

Tutkimustuloksissa korostuu kehollisen tiedon, affektien ja stigmatisaation yhteen kietoutuminen transihmisten kokemuksissa. Tutkimuksen tulosten pohjalta ehdotan, että affekteja ja kehollisia kokemuksia ei tulisi nähdä tutkimuksessa toisistaan erillisinä, vaan kokemuksissa toisiinsa tiukasti yhdistyneinä. Affektit ja kehollisuus ovat kontekstuaalisia ja sosiaalisiin tilanteisiin kiinnittyneitä. Kehollisuuden ja affektin käsitteiden tuominen lähemmäs toisiaan auttaa ymmärtämään marginalisoitujen ihmisten kehollisia ja sosiaalisia kokemuksia. Näihin nykyiset informaatiokäytäntöjen mallit ja konseptien jäsennykset eivät ole sopineet erityisen hyvin, ja erilaisia tapoja laajentaa ymmärrystä marginalisoitujen ihmisten tietokäytännöistä tarvitaan lisää.

Lähteet

- Ahmed, S. (2004). *The cultural politics of emotion*. Edinburgh University Press.
- Ahmed, S. (2006). *Queer phenomenology: Orientations, objects, others*. Duke University Press.
- Dervin, B. (1998). Sense-making theory and practice: An overview of user interests in knowledge seeking and use. *Journal of Knowledge Management*, 2(2), 36–46. <https://doi.org/10.1108/13673279810249369>
- Hartel, J. (2019). Turn, turn, turn. *Information Research*, 24(4), paper colis1901. <http://InformationR.net/ir/24-4/colis/colis1901.html> (Archived by the Internet Archive at <https://web.archive.org/web/20191216122638/http://informationr.net/ir/24-4/colis/colis1901.html>)
- Huttunen, A. (2022). *Friction and bodily discomfort: Transgender experiences of embodied knowledge and information practices* [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 201, The University of Oulu. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526234335>
- Keilty, P., & Leazer, G. (2018). Feeling documents: Toward a phenomenology of information seeking. *Journal of Documentation*, 74(3), 462–489. <https://doi.org/10.1108/JD-09-2016-0113>
- Koivunen, A. (2010). An affective turn?: Reimagining the subject of feminist theory. Teoksessa S. Paasonen, & M. Liljeström (toim.), *Working with affect in feminist readings: Disturbing differences* (s. 8–28). Routledge.
- Kuhlthau, C. C. (1991). Inside the search process: Information seeking from the user's perspective. *Journal of the American Society for Information Science*, 42(5), 361–371. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4571\(199106\)42:5<361::AID-ASI6>3.0.CO;2-%23](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(199106)42:5<361::AID-ASI6>3.0.CO;2-%23)
- Olsson, M. R. (2016). Making sense of the past: The embodied information practices of field archaeologists. *Journal of Information Science*, 42(3), 410–419. <https://doi.org/10.1177/0165551515621839>
- Schreier, M. (2012b). *Qualitative content analysis in practice*. Sage.
- Taylor, R. S. (1968). Question-negotiation and information seeking in libraries. *College and Research Libraries*, 29(3), 178–194. https://doi.org/10.5860/cr1_29_03_178